

Universal Declaration of Human Rights - Mende

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Dunya Lahi Nuvuu Lɔnyisia Va

Magona Yepei

A jifa kiliyei na ke numu vuu kpelee ti maa hewulei lo towa kpaupau le laha va, tɔnya kee ndileli dunyihu.

A jifa ngawuleehu kee baagbuala nuvugaa ti lɔnyisia ma ti wanga a pie hindangaa na hii i wotea a nemahugili waa nuvu ma, dunya ninahu mia mahoingɔ muvu i gu i yepe kia ngi longɔla, kee ngi lanayei kee ngi lima hinda.

A jifa maa ii houni nu mu vuu i wote a ko gɔmɔ mahaya nyamu nyamu kee nduwɔ ya yeya, ke mahoingɔ sawei i nuvu lɔnyii mavale,

A jifa mahoingɔ ndiamɔyei na ndɔlesialuahɔ i legulɔma,

A jifa nungei nasia ti ndɔlei kpele ti woyilei na hu ti lanaya genga kolɔ yayilingɔihu,

Kee nuvu lɔnya, ngi nuvu ya, ngi yepei kee hindui taa nyahii ti lɔnyei maahewu lei, kee gbɔma ti ti lia yilinga ko yange yange kee ndevu yekpe la i le gulɔma.

A jifa ndɔlei nasia ti dunyi hu ti lahei wumbua a ngoyila ko ti to ke baago ma a yelɔ na nuvu va kee ngi lɔnya ya va,

A jifa kiliyei yaa numu kpelehu hinda yayilingɔi ji a lelɔ gulɔma,

Fale naa

Komewai na ta toli a

Genela Asembili

Ndenga Ye

Dunya Lahei ji nuvu lɔnyisia va i wote a ɲaiki numui kpelee kee ndɔlei kpelee va nahii ke numu gbi ko ngoyila hugbate gbi na hinda yayilingɔi ji ngi enmahu kpɔtu i lapi kpugu kpugu a numu gaalahu wie i to ke bagɔma iye tɔnei jisia ma kee hugbembɔi jisia nungei nasia weti yei ndɔko kpele hugbatai ji hu, kee nasia ti ndɔlongaa hu nahi tii yee ndɔko kpele hugbatei jisia bu.

1. Ngayilii Ye Ngilei

Numuvuisia Kpelee ta ti le te ye nduwɔ ya hu, tao ti nuvu yei kee ti lɔnyi maa hewungɔ. Kiiya kee hindalياهو gɔɔla a yelɔ ti hun. Fale mahoungɔ ti ti nyɔnyɔhu hoi kia ndeegaa.

2. Ngayilii Ye Fele Yei

Hugbatei ji numu kpelee lo va, nu genyei, ngi luwu yegii, nyaha ko hindgo, nu layia, Ngewoi na a feli, ngi gillii yei, ngi le gi kee ngi gbate ii ma.

Tao maa ii houni nduahɔ ge i waa nungaa luahu jifa tii gbuani ndɔko yilahu, ko jifa tia heini ti yekpe va ko tii yekpe va.

3. Ngayilii Ye Sawa Yei

Nuvu gbi ngi lɔnya mia ko ndevu i ye ngi hu, ko aa ye nuu bu, tao ko mahungbee i ye ngi ma.

4. Ngayilii Ye Naani Yei

Maa ii houni ti numu gbi hou nduwɔya hu, ɔɔ ti ngi waa mɔnɛmɔnɛ hinda hu, maa ii houni nuu maajia va nduwɔya hu, tao gbɔma mahoungɔ nduwɔyei ye keyi kgbi lekee i gbɔyɔ.

5. Ngayilii Ye Lɔɔlu Yei

Maa ii houni ɔɔ ti kpaagba hinda la nuu gbi ma, tao ɔɔ ti hinda wee a numu na a ke ke nuvu yaa a ngie.

6. Ngayilii Ye Weita Yei

Nuvuu gbi lee ngi lɔnya mia ɔɔ sawei i baagɔɔ ngi nuvu ya ma mia leke gbi.

7. Ngayilii Ye Wɔfila Yei

Nuvuu kpɛɛɛ ti maahɛwungɔ sawei gulɔ, tao mahoungɔ sawei i ti mahu wɛɛ nahi gbi ɛɛ ti hu wɔyɔ. Mahoungɔ sawei i ɔ ke hugbatei ji ɛɛ numugbi gbukpuu.

8. Ngayilii Ye Wayakpei

Nuu gbi ngi lɔnya mia ɔɔ sawa kpaambu ngaa yekpe ti ngi lɔnyei mavale a watii na ngi lɔnyi nasia ndɔɔ jawei keni numu a nyani ngi ma.

9. Ngayilii Ye Taalui

Maa ii houni ti numu magba, ti ngi wu kpɛgbɛma ɔɔ ti ngi gbɛ ngi yee a baama hu we.

10. Ngayilii Ye Puui

Nuu gbi ngi lɔnya mia nahii ti la nyɔngaa ngi ma tɛ i ngi maahinda gulanga kolɛhu ɔɔ i sawa kpoukpou nyanninga, ɔɔ ti ye njie na le fofohu, tao ɔɔ sawakpambu jein jein gɔngaa ti loo ngi va.

11. Ngayilii Ye Puu Mahuyeiei

1. Nu gbi ngi lɔnya mia nahi ti la nyɔngaa ngi ma hinda ngamu va, taa kiti lewe haani ti ye njie na le fofohu, tao ti jia a sawe panda pandaa.

2. Maa ii houni ti baa nuu gbi ma a sawahu wee – ndɔɔ yila jawa yo ɔɔ ndunya kpɛɛɛ jawa. Tao gbɔma maa i houni sawei i kpagbaa la nuu ma na kaahu lewengɔ sawei na ma i nyanini.

12. Ngayilii Ye Puu Mahufiei

Maa ii houni nuu i ye na nahi ta loko wili ngi bundu hinda hu, ngi ye pɛɛbu hinda, kolei kɛɛ ngowili na a pili ngitiwoma kia lee ti longɔla, kɛɛ kakpama a baagbuama hu we. Maa houngɔ sawei i nuu gbi maawɛɛ yɛɛ kakpamei ji bondayeya.

13. Ngayilii Ye Puumahu Sawei

1. Mahoungɔ numu gbi i ye hugbɛmbo hu ɔɔ i li mia leke gbi ngi longɔ i li na, tao ɔɔ i hei ndɔɔ gbi leke hu ngi longɔ i heihu.

2. Nu gbi ngi lɔnya mia ɔɔ i gbua ndɔɔ yila hu i li peka hu, i wee a ngi yee ɔɔ mbaa tinda, tao ɔɔ i yama ngi ndei na hu mia i gbuanina.

14. Ngayilii Ye Puumahu Naanii

1. Nu gbi lɔnya mia ɔɔ i ngi yaama lɔwu kakpama yeye ndɔɔ yɛka hu, tao ɔɔ i nganei gbua.

2. Ye sawei ji ɛɛ lekpe gbi naleke ye numui ji i ndɔɔ jawa nyanini, tao i hinda gbulanina na ndɔɔ woyila hugbatei i loila.

15. Ngayilii Ye Puumahu Lɔɔli

1. Nu u gbi lɔnya mia kɔɔ i wote a ndɔɔlii.

2. Maa i houni kɔɔ ti nu u gbi baa a ngi lɔlii ya, kɔ kɔ ti ngi baa a ndɔɔlii ya ndɔɔ yekahu.

16. Ngayilii Ye Puumahu Weitei

1. Hindui taa nyahii na ti lakpango ta sɔɔwɛɔ ti ndengaa le, ti genye ii yɛni bɛɛ yila, tii yɛni bɛɛ a ndɔɔ yila hunblaa, kɔ Ngewo veli gbambi yila ma. Ti lɔnye maahewungo sɔɔva, sɔɔhu, kɔ ji ta lo ti gɔɔ.

2. Kɔ hindui taa nyaha ti sɔɔwɛɛ, a nɛɛ pɛiŋ ti veinja wɛ.

3. Bondei mia ndɔlei yɛi kpɔkui le, fale maahoungɔ heimii kɛ ndɔɔ gbi ti bondei mahu gbɛɛ kpɔtu kpɔtu.

17. Ngayilii Ye Puumahu Wɔilei

1. Nu u gbi lɔnya mia kɔɔ i ngi wuma haakangaa majɔɔ, tao gbɔma kɔɔ taa nungaa ti makpɔma haaka majɔɔ.

2. Tɛ nu u gbi haaka gbua ngi yɛya kia leke ti longɔla.

18. Ngayilii Ye Puumahu Waykpei

Nu u gbi lɔya mia kɔɔ i kiiya wee, kɔɔ i giila gbɔɔ tɔnyɛi le kɔ gbɔɔ i lɔnyani, Ngewo ye gbɔɔ ngi longɔ i feli, ye tonyɛ ji a ngi jein jein lɔ kɔɔ i ngi giliyɛi kɔ ngi yewo veilei wote, I wote bɛɛ atayakpe kɔ taa nungaa, fofohu kɔ sɔkuma, kɔɔ i nungaa gaa a ngi ngliyɛi kɛɛ ngi yewo hindei.

19. Ngayilii Ye Puumahu Taalui

Nu u gbi lɔnya mia kɔɔ i kiliya wee tao kɔɔ i yee kiiyɛina le fofohu, yee tɔnyɛi ji a peɔɔ yee kiiyɛi ji nu u gbi ɛɛ gbekpa kulɔ, tao kɔɔ i nemahulee kɛɛ ngowii majɔɔ tao kɔɔ ta bɛɛ i fe nungaa wɛ a peɔɔ gbi hu we, nahi bandowoma gbi ɛɛ waa nduahɔ.

20. Ngayilii Ye Nugbɔɔyɔngɔi

1. Nu u gbi lɔnya mia kɔɔ taa nungaa ti gome, tao kɔɔ taa teini ti lee, i na lee hinda huwu va ii le.

2. Tɛɛ nguaa numu gbi la a kpɔli hale kɔɔ i wote a kome ma mɔ.

21. Ngayilii Ye Nugbɔɔyɔngɔ-Mahuyɛlei

1. Nu u gbi lɔnya mia kɔɔ ngi loko i yɛ ngi guamɛti hindeihu, kɛ bɛɛ ta vulii i yehu kɔ nungaa tia vulii ta lokoloo ti ma.

2. Nu u gbi lɔnya mia kɔɔ ngi lɔɔhu guamɛti hugbatɛ wie ngoisia ti hiti ngi ma kia lee ta hiti nungaa ye pekeisia ma.

3. Nungaa mia maahoungɔ ti ti guamɛti hei, ti gbayɛi mia a pie a yenge, hulembinga ta yamalɔ ti kɔlei gula, tao ye kɔlei ji a kgula bunduhulɔ, nahii nungbi ɛɛ gbekpa numu gulɔ.

22. Ngayilii Ye Nugbɔɔyɔngɔ-Mahufɛlei

Numu gbi lee ndɔɔlii a ngie, ngi lɔlei kpɔma hugbatɛ wie ngi va, tao kɔɔ ngi lɔlei taa ngitiwoma hugbatɛ ti pee ye kpɔma hugbatei na i foo ngi ma, tao a majɔɔ kialeke ngi lɔlei gbatei kɛɛ ye saweisia ti na, gbɔma kia lekee ye numui bɛɛ ngi hami gii na, kɔɔ wei i lɛgulɔ.

23. Ngayilii Ye Nugbɔɔyɔngɔ-Mahusawei

1. Numu gbi lɔnya mia kɔɔ i yenge, tao kɔɔ i ngengei na wie ngi longɔla, kɔɔ i mbeɔɔhei majɔɔ ngengemei, tao kɔɔ ti tɔ kengengei ɛɛ ngi lo.

2. Numu gbi lɔnya mia, nahii nduahɔ gbiima, kɔɔ ti ngi pawa kia a yenge la.

3. Ngenge mɔgbi lɔnya mia kɔɔ ti ngi pawa nahii ta kɛɛ ngi mablaa ta ti magbee gbualɔ hu kia nuvu, tao gbɔma kɔɔ kpɔma yeka i yena ngi va.

4. Ngeenge mɔgbi lɔnya mia kɔɔ i wili hugbatehu na ngenga blaa ma vale.

24. Ngayilii Ye Nugbɔɔyɔngɔ-Mahunaani

Ngeenge mɔgbi lɔnya mia kɔɔ i levu tao kɔɔ i kpele yeka gbua, tao gbɔma kɔɔ aa ngeenge huguango waa wie, mahoungɔ gbɔma i yaa a ndevu wati majɔɔ, nahi i yaa ye ndevui na wie ma ta yaalɔ a ngi pawa.

25. Ngayilii Ye Nugbɔɔyɔngɔ-Mahulɔɔlui

1. Numu gbi lɔnya mia kɔɔ ta kɛɛ ngi mablaa ti ye kaahugbua hu, ti mɛhɛɛ yekpe mɛ, ti kula yekpe yili, ti la ndama yekpe, ti hale yekpe majɔɔ, tao gbɔma guameti i ye na ti va, hugbate yekpe i yena ngi va a watii na ɛɛ ye ngege hu, a watii na ngi heigengɔ, watii na ngi wovang, kɛɛ watii na hinda a wa ngi mahu nahii ɛɛ gumbu.

2. Mahoungɔ gbɔma hugbate i ye na kuimeisia kɛɛ ndengaa va. Mahoungɔ ndengaa kpeɛɛ, naa ti kɛ taa ti njeni ti sɔɔhu ɔɔ tii sɔɔhu, ye hugbatei ji i ti maa wɛɛ.

26. Ngayilii Ye Nugbɔɔyɔngɔ-Mahuweitei

1. Numu gbi lɔnya mia kɔɔ i kɔɔ gaa. Maa ii houni navoo hinda i ye kɔɔgaala ma, kɛ bɛɛ i wote a ye tɔtɔmɛi. Mahoungɔ kɔɔ gaalei i wote a sawa kpawu kpawu na ndo gbi ɛ gbua ma ye tɔtɔomi. Nyandengɔ kɔɔ ngeenge kɔɔngaa i yna kpoto, kɛɛ kɔɔ yalngɔ gaalei naa va ti nɛmabu lewengɔ.

2. Kɔɔ gaalei i wote a hinda na a nuu lɛ gulɔma, ngi lɔnyisia kɛɛ ngi hugbemboi. I loko hei hinda yawubu gɔɔla, hinda bu houla kɛɛ ndiamɔya dunyei kpeɛɛ luahu, kenyeisia kɛɛ Ngewo veli gbambisia luahu, tao kpaya waalɔ ndɔɔ kpeɛ woyila yenge lukuisia hu kɔɔ ndileli i li gulɔma.

3. Bondeisia ti wote a haala bla ta kɛ na kaa ye gbɔɔ ti leingaa ta pee.

27. Ngayilii Ye Nugbɔɔyɔngɔ Mahuwɔfilei

1. Numu gbi lɔnya mia kɔɔ ngi loko i ye mia a yɛna ye kɔndi hinda hu, i ngaa nɛɛ ye ye mbembei hu kɛɛ sayensi ye tekulbmii taa ye nafei.

2. Numu gbi lɔnya mia kɔɔ mahugbee kpɔtu kpɔtu i ye ngi gbate hani ma, i ye a ngole ɔɔ hani lalangɔ ɔɔ sayensi haaka.

28. Ngayilii Ye Nugbɔɔyɔngɔ Mahuwayakpei

Numu gbi lɔnya mia kɔɔ ngi yee jawa kɛɛ ngitiwoma gee i yɛna, na a tɔ kɛ dunya lahei jisias ta hitilɔnga.

29. Ngayilii Ye Nugbɔɔyɔngɔ Mahutaawui

1. Numu gbi lee, mia i heina, tao a lɛna gulɔma, mahoungɔ i na hinda hou a loko veinja.

2. Ji numu a ye ngi lɔnyei kɛɛ ngi hugbemboi ya yenge ma, na lee a wote a kpɛnguu a wee a saweib naa a nuu wekeisia ti lɔnyei kɛɛ ti hugbemboi ma vale, kɛɛ numu kpeɛ ti maahinda va ngoyila lɔɔhu.

3. Numu ɛ ye tɔnyei jisias kɛɛ hugbemboi jisias yayenge nahi kpuango pilei na ma, tao gbɔma ɛɛ pindɛ kaa na wooma na ndɔɔ kpeɛ gomei ti ndani.

30. Ngayilii Ye Numugbɔɔyɔngɔ Mahupuui

Gbewogbe gbi na kɔlei ii hu na nu mu a nde ye kɛnga ti puilɔ na kɔɔ i ndɔɔ ɔɔ ngoyila hugbate lɛnga ti lɔnyei kee ti hugbemboi mahugbua.